

KANTELUT

Oikeuskanslerille on saapunut 18.- 30.8.2022 välisenä aikana useita kanteluita, joissa arvostellaan pääministeri Sanna Marinin vapaa-ajanviettoa elokuussa 2022. Eduskunnan oikeusasiamies on 30.9.2022 siirtänyt oikeuskanslerin käsiteltäväksi useita samaa asiaa koskevia kanteluita.

Kanteluissa katsotaan muun ohella, että pääministeri Marin oli perunut vapaansa 5.-7.8.2022 eikä ole ollut mainitun viikonlopun aikana juhlimiseen liittyneen alkoholin käytön vuoksi työkykyinen. Kanteluiden mukaan Marinin olisi tullut luovuttaa pääministerin tehtävien hoito tuolloin sijaiselle, koska pääministerin tehtävien hoitaminen vaatii ympärivuorokautista valmiutta ja täyttä toimintakykyä. Kanteluissa katsotaan myös, että Marin ei ole esiintyessään juhlinnasta kuvatulla videolla toiminut pääministerin arvolle kuuluvalla tavalla ja epäillään, että pääministerin toiminta on heikentänyt Suomen mainetta ja turvallisuutta. Uniper-asiaa Marinin katsotaan kanteluissa hoitaneen ala-arvoisesti.

Kanteluissa arvostellaan pääministeri Marinia myös siitä, että hän olisi käyttänyt pääministerin virka-asuntoa väärin tarkoituksiin ja aiheuttanut turvallisuusriskin kutsuessaan pääministerin virka-asunnolle 10.7.2022 vieraita, joille ei ollut tehty turvallisuus selvityksiä ja joilla olisi mahdollisesti ollut virka-asunnolla pääsy salassa pidettävään aineistoon. Lisäksi kanteluissa epäillään eräässä aikakauslehdessä julkaistuihin väitettyihin silminnäkijähavaintoihin viitaten, että Marinin yksityisiä vieraita olisi eri yhteyksissä kuljetettu pääministerin virka-autolla.

RATKAISU

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuutta.

Perustuslain 65 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvostolle kuuluvat perustuslaissa erikseen säädetty tehtävät sekä ne muut hallitus- ja hallintoasiat, jotka on säädetty valtioneuvoston tai ministeriön päätettäväksi tai joita ei ole osoitettu tasavallan presidentin taikka muun viranomaisen toimivaltaan.

Perustuslain 66 §:n 1 momentin mukaan pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa ja huolehtii valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan pääministeri edustaa Suomea Eurooppa-neuvostossa. Pääministeri edustaa Suomea myös muussa valtion ylimmän johdon osallistumista vaativassa Euroopan unionin toiminnassa, jollei valtioneuvosto poikkeuksellisesti toisin päättä.

Perustuslain 3 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston jäsenten tulee nauttia eduskunnan luottamusta. Perustuslain 60 §:n 2 momentin mukaan ministerit ovat virkatoimistaan vastuunalaisia eduskunnalle. Säännös kattaa ministerin virkatoimia koskevan oikeudellisen vastuun lisäksi ministerin poliittisen vastuun eduskunnalle. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön ja perustuslain esitöiden perusteella pääministeri ja muut ministerit ovat ensisijaisesti poliittisessa vastuussa eduskunnalle toiminnastaan (PeVM 26/2020 vp, s. 26, HE 1/1998 vp, s. 170-171). Poliittisen vastuun piiriin kuuluu harkinta- ja arvostelukyky ja sen käyttö silloin, kun kyse ei ole ministeriä velvoittavien oikeudellisten normien soveltamisesta. Poliittinen vastuu toteutuu eduskunnan osoittaman epäluottamuksen kautta esimerkiksi välikysymyksen ja valtioneuvoston tiedonannon yhteydessä ja oikeudellinen vastuu ministerisyytteen nostamisena valtakunnanoikeudessa (HE 1/1998 vp, s. 111). Valtioneuvostolle tai ministerille, joka ei enää nauti eduskunnan luottamusta, eron myöntää tasavallan presidentti perustuslain 64 §:n mukaisesti.

Oikeuskanslerin valtioneuvostoon, valtioneuvoston jäseniksi nimitettyihin ministereihin ja tasavallan presidenttiin kohdistamassa laillisuusvalvonnassa on kysymys näiden virkatoiminnassa tapahtuneen menettelyn oikeudellisesta arvioimisesta. Menettelyn mahdollista moitittavuutta arvioidaan suhteessa ministerin virkavelvollisuuksiin sekä virka-aseman asettamiin oikeudellisiin vaatimuksiin. Virkavelvollisuuden rikkomisesta on kyse silloin, jos virkavastuulla toimiva henkilö toimii vastoin yksilöidystä säännöksestä tai määräyksestä suoraan ilmenevää velvollisuutta tai jos virkavastuulla toimiva henkilö toimii vastoin velvollisuutta, joka on asian laatuun nähden riittävän täsmällisesti pääteltävissä häntä virantoimituksessa velvoittavista säännöksistä tai määräyksistä.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että ministerin menettely voi tulla lainvalvonnallisesti arvioitavaksi lähinnä silloin, kun kyse on ministerin virkatoimista. Jotta laillisuusvalvonta voisi ulottua myös ministerin varsinaisten virkatoimien ulkopuoliseen menettelyyn, menettelyllä tulisi olla oikeudellisesti merkityksellinen yhteys ministerin virkatoimiin. Menettelyn kuulumista laillisuusvalvonnan piiriin on tällöin arvioitava tapauskohtaisesti.

Olen pääministeri Marinin menettelyä virkapuhelimen käytössä koskevassa ratkaisussani (OKV/3296/10/2021) katsonut, että valtioneuvostolla kollektiivisesti ja pääministerillä sekä muilla ministereillä on yleisiä ja erityisiä oikeudellisia velvoitteita turvata valtioneuvoston toimintakykyä. Ministerin vapaa-ajalla tapahtuneella menettelyllä voi joissain tapauksissa olla oikeudellisesti merkityksellinen yhteys siihen, millaista menettelyä ja harkintaa hallitusvaltaa käyttävältä valtioneuvoston jäseneltä ja ministeriön päällikkönä toimivalta ministeriltä voidaan edellyttää. Oikeuskansleri voi kuitenkin arvioida ministerin menettelyn lainmukaisuutta lähinnä sellaisessa konkreettisessa tilanteessa, jossa ministerin virkatehtävän hoitaminen olisi esimerkiksi puuttuneen toimintakyvyn vuoksi laiminlyöty tai vaarantunut taikka virkatehtävän hoitamisessa olisi menetelty lainvastaisesti.

Kanteluissa tarkoitetussa menettelyssä on kyse pääministeri Marinin toiminnasta vapaa-ajalla. Kanteluissa ei ole yksilöidysti esitetty, että jokin pääministerille kuuluva konkreettinen virkatehtävä olisi kanteluissa tarkoitettuna ajankohtana jäänyt hoitamatta tai että jonkin sellaisen tehtävän hoitaminen olisi vaarantunut. Kanteluissa esiin nostetulla pääministerin vapaan perumisella ei ole tämän vuoksi asian arvioimisen kannalta merkitystä. Valtioneuvoston yleisistunto määrää ministerien sijaisuusjärjestyksen ja valtioneuvoston toimintakyvystä huolehditaan tarvittaessa sijaisjärjestelyin silloin, kun virkatehtävien hoitaminen sitä edellyttää.

Virkamiehille virkamieslain 14 §:ssä säädetty käyttäytymisvelvollisuus ei koske ministereitä. Ministerin vapaa-ajan viettoon kuuluvien moraalisten ja yhteiskunnallisten seikkojen arviointi kuuluu kansanvaltaisessa ja parlamentaarisessa hallitustavassa lähtökohtaisesti eduskunnalle. Ministeri kantaa käyttäytymisestään poliittista vastuuta eduskunnan luottamuslauseäänestyksissä. Poliittinen vastuu punnitaan myös määräajoin demokraattisissa vaaleissa. Oikeuskanslerin tehtäviin ylimpänä laillisuusvalvojana ei kuulu ministerin toiminnan moraalin taikka ministerin poliittista uskottavuutta ja hänen nauttimaansa luottamusta koskevien kysymysten arviointi.

Pääministerin virka-asuntoa on sallittua käyttää myös pääministerin yksityistilaisuuksiin, eikä tällaiseen tilaisuuteen osallistumisen edellytyksenä ole kanteluissa esitetyn tavoin se, että henkilölle olisi tehty henkilöturvallisuusselvitys, jonka tekemisen edellytyksistä säädetään turvallisuusselvityslaisissa (726/2014). Kanteluiden perusteella tai muutoinkaan ei ole käynyt ilmi, että tietoturvallisuus tai valtion turvallisuus olisi nyt kanteluissa tarkoitetun yksityistilaisuuden vuoksi

vaarantunut. Kanteluiden perusteella ei ole myöskään ilmennyt aihetta epäillä, että pääministeri Marin olisi vastoin tiedotustilaisuudessa 19.8.2022 kertomaansa liikkunut vapaa-aikanaan pääministerin virka-autolla tai että pääministerin virka-autolla olisi kuljetettu yksityisiä vieraita pääministerin virka-asunnolle.

Minulla ei ole edellä kerrotun perusteella aihetta epäillä pääministeri Marinia lainvastaisesta menettelystä ministerin virkatoimessa tai virkavelvollisuuden laiminlyömisestä.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Johanna Koivisto